

Obsah

Autorská předmluva	17
------------------------------	----

V okruhu reformátora Martina Luthera

I. Principiální i situační předpoklady	33
1. Požadavek rozeznání teologického a politického	33
<i>Potřeba soustředění na vlastní obor vede k nutnosti porozumět oběma oblastem</i>	
2. Krize předreformačního spojení duchovního a světského	35
<i>Potřeba nahradit devalvující splývání a vražednou konkurenci vzájemným respektem</i>	
3. Duchovní základ: teologie ospravedlnění z víry	37
<i>Rozlišení spravedlnosti před Bohem a před lidmi, z víry a ze zákona, a jejich vzájemný vztah</i>	
4. Učení o způsobech užívání zákona	40
<i>Pozitivní místo občanské spravedlnosti v reformačním bohosloví</i>	
5. Nová variace na obec Boží a pozemskou	42
<i>Dvě říše či dva regimenty jakožto dvojí oblast a způsob Boží vlády</i>	
6. Ve kterých Lutherových spisech učení o dvojí říši hledat?	44
<i>Exkurs o povaze reformátorova díla a sekundární literatuře</i>	
7. Přínos dvojího regimentu k inovaci „Křesťanského tělesa“	46
<i>Zachování křesťanskosti evropské civilizace – i s nekřesťanskými masami</i>	
8. Ětos Božího povolání ve světě	48
<i>Kde se křesťanské snáší i podporuje s pohanským</i>	
9. Etické dilema křesťana pod dvojím regimentem.	51
<i>Jedinec v podvojných rolích pod odlišnými pravidly, svobodný i poddaný; s příkladem války</i>	

10.	Prostředky ke zvládnání dilematu	54
	<i>Pravidlo rozumné přiměřenosti a moc evangelia</i>	
11.	Postup od individuální etiky k reflexi společenských institucí.	56
	<i>Žáklad společnosti v domácnosti a vrchnostenské autority v rodičovské</i>	
II.	Zásadní přístup k institucím veřejné správy	58
12.	Povaha reformátorských myšlenek o vztazích institucí církevních a světských	58
	<i>Soustředění na principy a základní definiční znaky</i>	
13.	Zásady církevní správy.	59
	<i>Služba Božího slova a svátostí, význam konfese oproti adiaforům, kolegiální episkopát</i>	
14.	Přístup ke světské vrchnosti.	62
	<i>Ždrženlivý respekt, obezřelá náročnost i nenucená kritika</i>	
15.	Odmítání utopií a přijímání daností.	65
	<i>Proti komunismu i biblicistním nárokům na občanský řád</i>	
16.	Rozchod se zastánci revolučního a separatistického pojetí reformace	69
	<i>Wittenberští proti Müntzerovi a novokřtěncům</i>	
17.	Luther za selské války	70
	<i>Rekonstrukce reformátorových poselství na pozadí rychlých zvrátů událostí</i>	
18.	Servilní kapitulace před státní mocí?	74
	<i>Antirevoluční stanovisko jako zdroj nedorozumění s vleklými následky</i>	
19.	Nad moc vyvýšen zákon, nad vladaře Původce zákona. . . .	79
	<i>Rozlišení moci a práva, za podpory konceptů spravedlnosti, obecného prospěchu a přirozeného zákona</i>	
20.	Nad nástroj meče vyniká cíl spravedlnosti a pokoje	82
	<i>Služebné role vlády, pověřené shůry, včetně ochrany svěbytnosti předpolitických oblastí a míru</i>	
21.	Vedle represivních úkolů státní správy nabývají na významu úlohy tvůrčí	85
	<i>Právní stát, a nejen křesťanský, se nezvyčerpává v tvrdé spravedlnosti, má přispívat také ke kultivaci životního prostoru</i>	

22.	Vnitřní napětí legitimistického odboje	89
	<i>Světské právo jako opora kontinuity při církevně-právním převratu; nikoli bez nechtěných následků</i>	
III. Profilace nového uspořádání 92		
23.	Ústup episkopů	92
	<i>Zeměpáni jako náhradníci reformačně nečinných biskupů</i>	
24.	Teoretické zajištění nouzového episkopátu	94
	<i>Koncept předních členů církve a jejich péče o náboženství i opatrovnickví desek zákona</i>	
25.	Úspěch nouzového episkopátu jakožto nástroje práva k provádění reformace	99
	<i>Evangelická reorganizace zemských církví, v doprovodu zvládnutých i potlačených napětí</i>	
26.	Zatvrdnutí úspěšného provizoria	102
	<i>Odolnost vrchnostenského episkopátu vůči samosprávným snahám a nebezpečnost panských pretencí</i>	
27.	Vrchnostensko-episkopální právo jako pole konfliktu i kooperace	104
	<i>Spolupůsobení a střety teologů s juristy, zeměpanské zmocnění konzistoří a univerzit</i>	
28.	Teritorialismus a konfesijní federalizace jako následek zeměpanského práva k reformaci	108
	<i>Vliv na rozhodování mezi hodnotami universality a lokálnosti, jednoty a svobody</i>	
29.	Augsburský náboženský smír	111
	<i>„Cuius regio, eius religio“ jako kompromis mezi evangelickými a římskokatolickými vyjednávači</i>	
30.	Udržování konfesijní jednoty uvnitř teritorií	113
	<i>„Cuius regio, eius religio“ jako vnitřní kompromis protestantismu</i>	
31.	Konfesijní rozdíly při recepci modelu augsburského smíru.	115
	<i>Relativně větší loajalita protestantů k úmluvě i její účinky na římskokatolické prostředí</i>	
32.	Vestfálský mír jakožto další stadium konfesijního federalismu	117
	<i>Obroušení zásady „Cuius regio“ a posilování právního konceptu teritorialismu</i>	

IV. Vnitřní vývoj lutersko-evangelického učení	122
33. Působení poreformační teologie v prostředí rozvitého teritorialismu	122
<i>Protestantská ortodoxie a její učení o „trojím lidu“</i>	
34. „Loci theologici“ Philippha Melanchthona ve svých jednotlivých verzích.	125
<i>Exkurs o základní učebnici, ilustrující poznámku o tempu vývoje v reformační teologii</i>	
35. Kontinuita poreformační teologie s reformační	129
<i>Prokazatelná nejen u Melanchthona, ale i u Luthera</i>	
36. Počátky evangelické nauky o zákonitém odporu	130
<i>Problém se nechtěně vnucuje; odlišné první reakce u L. Spenglera a J. Bugenhagena</i>	
37. Vtažení Martina Luthera do problematiky odporu	133
<i>Ž prvního prostředkování vyplývají další otázky</i>	
38. Kvalifikované přitakání evangelické teologie právu na odpor	135
<i>Nález říšského práva; role reformátorů v samosprávných městech</i>	
39. Martin Luther se podvoluje, avšak udržuje zdrženlivost.	137
<i>Šmalkaldský spolek i přetrvávající pochybnosti</i>	
40. Luther přitvrzuje	140
<i>Odhodlání ve zlém snu a teorie apokalyptické tyranie</i>	
41. Výzbroj „korunního prince“ luterské reformace	142
<i>Teorie státu Philippha Melanchthona a místo odboje v ní</i>	
42. Krize církevně-politického vedení evangelických církví po Šmalkaldské válce	148
<i>Ve sporech o „Interim“ se proti Melanchthonovi prosazují gnesioluteráni</i>	
43. Gnesioluterská radikalizace učení o odporu.	150
<i>Bojovná publicistika Magdeburských</i>	
44. Účinky gnesioluterské demokratizace odboje po ukončení interimistické krize	152
<i>Umírněné podání luterské ortodoxie – a militantní prostředí reformovaného protestantismu</i>	

V okruhu reformátora Huldrycha Zwingliho

- V. Společné i odchylné předpoklady** 157
45. Počátky rozdělení u předních reformátorů 157
Zwingli versus Luther
46. Odchylnost prvotního politického zázemí
a východisek reformátorů 161
*Zwingliho domácí ovlivnění a politické působení
v předreformačním údobí*
47. Přetrvávající principiální shody 163
*Kde si zwingliovská reformace přece jen zachovala
jednotný profil s luterskou*
48. Zwingliho verze učení o dvou říších 165
Traktát o dvojí spravedlnosti
49. Další uplatnění společné nauky v Zwingliově díle 167
Politické kapitoly věroučných a vyznavačských spisů
50. Kde je tedy v teologických principech založen rozdíl? 168
Zwingliho spiritualismus
51. Teologická odchylnka s politicko-etickými implikacemi. . . . 169
Odstřené rozlišení zákona od evangelia
52. Důsledky zákonické odchylky ve společenské oblasti. 171
Rozostření hranic mezi duchovní a světskou obcí
- VI. Politická teorie na pozadí curyšské praxe** 174
53. Souhlasné setkání Zwingliho teorie
s curyšskou realitou 174
Reformátor jako zastávce městské republiky proti monarchii
54. Helvetský patriot proti tyranům 175
Zwingliho verze učení o legitimním odboji
55. Vymezení vůči druhému extrému 178
Žtotožnění s kolegiálně-zastupitelským systémem vlády
56. Přijetí curyšského zřízení jako nástroje
k reformační samosprávě 179
*Zwingliho podpora státně-církevní tradice
proti odpůrcům z různých stran*
57. Curyšští radní jako křesťanští zákonodárci. 181
*Obecněji sdílené i místně specifitější předpoklady
republikánsky-vrchnostenské reformace*

58.	Vnější průběh zwingliovské reformace	183
	<i>Reorganizace církevních institucí v Curychu a jím ovlivněném okolí</i>	
59.	Curyšská teokracie?	185
	<i>Postavení duchovenstva a Žwingliho osoby</i>	
60.	Problematika disciplinárních prostředků	186
	<i>Žwingliho ústup a málo úspěšný odpor jiných reformátorů ve věci exkomunikace</i>	
61.	Vnitřní opozice v Curychu	189
	<i>Konflikty s novokřtěníci a „pensionáři“</i>	
 VII. Ztroskotání přehnaných ambicí a potřeba korektury odkazu		
62.	Domácí protivníci vně Curychu	191
	<i>Konfesijní rozdělení Švýcarska; kritická oblast Žwingliho působnosti</i>	
63.	První kappelská válka	193
	<i>Žwingliho návrat k vojáckému naladění nestrhuje</i>	
64.	Ztroskotání diplomatických ambicí při hledání spojenců vně Švýcarska	198
	<i>Žwingliho neschopnost teologické domluvy maří i prostředkující snahy M. Bucera</i>	
65.	Druhá kappelská válka	200
	<i>Žwingliho poslední ofensiva a tragický konec</i>	
66.	Důsledky pro obce, v nichž se zachovala zwingliovská tradice	205
	<i>Ústupky H. Bullingera vůči světské vrchnosti</i>	
67.	Problematický rys zwingliovské tradice vyniká v nerepublikánsky spravovaných zemích	207
	<i>Reformovaný teritorialismus v Říši; Th. Erastus a jeho vliv v Anglii</i>	
68.	Přílišné vyhocení vyvolává militantní reakce.	209
	<i>Anglikánský establishment, jeho vnitřní korektury i stimuly k občanské válce</i>	
69.	Většinová reformovaná tradice si nachází jiné řečiště	211
	<i>Th. Erastus zastíněn D. Pareem, zwinglianismus kalvinismem</i>	

V okruhu reformátora Jana Calvina

VIII. Specifické předpoklady a historické zařazení.	219
70. J. Calvin zaujímá místo mezi evangelickými učiteli	219
<i>Životní cesta z Francie do Ženevy</i>	
71. Čelným reformátorem pozdější generace	220
<i>Calvinova historická úloha a výbava k jejímu zvládnutí</i>	
72. Úspěch Calvinovy mise i jeho meze	222
<i>Překonání zwinglianismu, nikoli sjednocení protestantismu</i>	
73. Předpoklady k syntéze v politické oblasti	223
<i>Calvinova vzdělanostní průprava i právní praxe</i>	
74. Poučení z francouzské monarchie a ženevské republiky . . .	225
<i>Upřednostnění aristokracie a republikánství před samovládou</i>	
IX. Politická teorie v rámci teologické sumy	228
75. Zařazení politické teorie do teologické soustavy	228
<i>Místo nauky o vládě v Calvinově</i> <i>„Instituci křesťanského vyučování“</i>	
76. Uvedení Obojího způsobu Boží vlády u Calvina	230
<i>Božské regimenty a jejich souvislost s křesťanskou svobodou</i>	
77. Jediný Pán a společný cíl obou „říší“	235
<i>Nezadatelnost božské svrchovanosti i při nutných</i> <i>časných licencích pro světské správce</i>	
78. Potřebnost rozlišování regimentů k náležitému respektu vůči božské slávě	237
<i>Cesta mezi úskalími anarchického blouznilství</i> <i>i pochlebnictví státní moci</i>	
79. Calvinovo zaměření na křesťanský stát.	240
<i>Vrchnostenská péče o svatost jakožto vyústění teokratické teorie</i>	
80. Důraz na kázeň jako vůdčí motiv	242
<i>Disciplína v roli společného jmenovatele obou regimentů</i> <i>i specifického znaku kalvinismu</i>	
81. Učení o zákonu a způsobech jeho užívání u Calvina	243
<i>Posvěcení jako hlavní účel božského zákona</i>	
82. Důsledky Calvinovy změny v důrazu nauky o božském zákonu.	246
<i>Kalvínské zákonictví – i právní výhrada vůči moci</i>	

83.	Reformátorova přísnost	248
	<i>Ukázňnosť jako Calvinův povahový rys a důsledný nárok</i>	
84.	Přítakání ke mstě zákona	249
	<i>Calvinův vztah k meči jakožto válečné zbrani a justičnímu nástroji</i>	
85.	Přísnost a laskavost podle Calvinova učení	253
	<i>O mezích shovívavosti i neúprosnosti</i>	
86.	Liší se hodnota státního řádu podle formy zřízení?	254
	<i>Calvinovo křesťanské vyučování se nezdržuje diferenciací</i>	
87.	Přednosti smíšeně aristokratické ústavy	256
	<i>Vládní forma Calvinovou „Institucí“ doporučovaná</i>	
88.	Calvinovská „pneumatokracie“	258
	<i>Aristokraticko-občanská vláda jakožto prostor pro působení Ducha, příhodnější než monarchie</i>	
89.	Redukovaný rejstřík podpůrné argumentace	260
	<i>Vzájemné závazky a lidové magistráty</i>	
X.	Ženevský zápas o podobu reformované církve	263
90.	Calvinova světodějná korekce zwingliovského modelu.	263
	<i>Za státní a církevní senáty spolupracující, ale s vlastními pravomocemi</i>	
91.	Na střední cestu mezi klerokracií a césaropapismem	264
	<i>„Uspořádání ženevské církve“ jako výraz kooperace i předmět sporu</i>	
92.	Posílení duchovního stavu	266
	<i>Úkoly, důstojenství a autorita teologů podle Calvina</i>	
93.	Organizace ženevské církve	268
	<i>Calvinovo učení o pastýřském a učitelském úřadu a jeho realizace</i>	
94.	Vztah lokálních reformovaných ekklésií k obecné církvi	270
	<i>Role společného vyznání a zemské legislativy</i>	
95.	Spor o kázeňské prostředky	271
	<i>Calvinovo učení o exkomunikaci jako problém Ženevanů</i>	
96.	Calvinovy odpovědi na námitky proti církevní disciplíně.	275
	<i>Zavedení úřadu laických starších v Ženevě</i>	
97.	Rozhodující bod sporu o dělbu jurisdikcí v Ženevě	277
	<i>Laický presbyteriát jako církevní úřad</i>	

98. Příklady vytčené k překonání	279
<i>M. Bucer a J. Oekolampad jako Calvinovi předchůdci ve snahách o církevní kázeňský úřad</i>	
99. Bašta odporu proti Calvinovu úsilí	282
<i>Bernští protektoři jakožto zastánci zwingliovské tradice</i>	
100. Boj o platnost „Uspořádání ženevské církve“	284
<i>Ráz Calvinova střetávání s domácími protivníky</i>	
101. Proces s Miguelem Servetem	285
<i>Výjimečný, avšak významný příklad soudního řízení za Calvinovy účasti</i>	
102. Proměny církevně-politických uskupení v Ženevě	287
<i>Protestantismus a později i kalvinismus se stává hodnotou překlenující strany</i>	
103. Výsledek zápasů o „Uspořádání ženevské církve“	290
<i>Dosažení uspokojivého kompromisu</i>	
XI. Působení do světa a proměny s ním spojené	295
104. Nové potence kalvínského modelu za hranicemi švýcarské shody	295
<i>Církevní disciplína v mezích Helvetské konfese a v širém světě bez vládní ochrany</i>	
105. Kolbiště státoprávních trendů ve Francii	297
<i>Potýkání reformovaného protestantismu s absolutistickými tendencemi</i>	
106. Reformovaná církev ve Francii se organizuje bez účasti vlády	299
<i>Vznik presbyterně-synodního církevního zřízení</i>	
107. Šíření a pozitivní účinky presbyterně-synodního zřízení	301
<i>Inovovaný model se prosazuje v církvích a ovlivňuje i politickou správu</i>	
108. Problémy spojené s odbojně partikulárním sebeurčením	303
<i>Sektářský kongregacionalismus a odhodlání ke vzpouře; dilema reformovaných konfesí</i>	
109. Teorie odboje u Calvina	306
<i>Další z verzí legitimistického odporu oprávněných</i>	

110. Calvin jako rádce hugenotských politiků	309
<i>V pasti vývoje poměrů: od právního sporu o regentství k náboženským válkám</i>	

V kruzích monarchomachů

XII. Reformovaní původci na evropském kontinentě.	317
111. Podpora Calvinova nástupce hugenotům	317
<i>Th. Beza, F. Hotman a přelom Bartolomějské noci</i>	
112. „Franco-Gallia“ François Hotmana	319
<i>Monarchomachická teorie jako poučení z francouzských dějin</i>	
113. Místo Theodora Bezy mezi monarchomachickými autory	322
<i>„Magdeburský spis“, „Budíček Francouzů“ a „Antimachiavel“</i>	
114. „O právech vrchností“ podle Bezy	325
<i>Monarchomachická teorie jako evropský koncept</i>	
115. Třetí opus magnum monarchomachie: „Vindiciae contra tyrannos“	327
<i>„Junius Brutus“: H. Languet a Ph. Duplessis-Mornay</i>	
116. Trojstranný pakt „Právních nároků“	330
<i>Spojení monarchomachické teorie s teologií smlouvy</i>	
117. Bojovně zaostřené hroty „Právních nároků“	332
<i>Omezení monarchie a právo na vměšování</i>	
118. Revoluční radikalismus monarchomachů?	334
<i>Trojací legitimismus odboje a odpor k extrémismu</i>	
XIII. Jiní nositelé a interakce protestantů s římskými katolíky.	336
119. Spory o autokracii se neomezují konfesijními hranicemi.	336
<i>Další šíření monarchomachismu a W. Barclay jako jeho odpůrce i pojmenovatel</i>	
120. Souvislost francouzského monarchomachismu se skotským	339
<i>Ľ. Mair a G. Buchanan</i>	
121. Bojovný reformátor Skotska	345
<i>Ľ. Knox proti obludné vládě modloslužebníků – a žen</i>	

122.	Monarchomachie v Anglii.	348
	<i>J. Milton jako „advokát kralovrahů“ a kultivační účín domácích tradic</i>	
123.	Příspěvek Angličanů ke konceptu dělby mocí.	350
	<i>J. Locke a A. Sidney jakožto teoretici parlamentární vlády</i>	
124.	Volené vlády anglosaských osadníků v Novém světě.	352
	<i>Puritánské experimenty a zrod severoamerické demokracie</i>	
125.	Protireformační monarchomachie francouzské Ligy.	353
	<i>Profesor J. Boucher a násilná smrt dvou králů</i>	
126.	Odlišnosti důrazu a tónu u monarchomachů.	356
	<i>Rozdíl mezi konfesijními skupinami i mezi římskokatolickými autory</i>	
127.	Monarchomachická teorie španělského jezuita.	358
	<i>J. de Mariana o královském zřízení a vraždě tyrana</i>	
128.	Poučení z katastrof a hledání pozitivnějších cest.	362
	<i>Zmírňování radikalismu a mezikonfesní inspirace přátelského rázu</i>	
XIV. Politická věda Johannese Althusia.		367
129.	„Poslední z monarchomachů“.	367
	<i>J. Althusius jakožto shrnující a tvůrčí syntetik</i>	
130.	Metodické uspořádání politiky.	369
	<i>Althusiovo dílo jakožto příspěvek k profilaci osamostatňujícího se oboru</i>	
131.	Monarchomachie v rámci augsburského náboženského smíru.	371
	<i>Althusiovo působení na pomezí bojujícího Nizozemí a pacifikované Říše</i>	
132.	Althusiovi oponenti mezi protestantskými kolegy.	373
	<i>Debaty o výkladu smíšené ústavy a postavení vladařů</i>	
133.	Rozlišení dvojí svrchovanosti: státní obce a vrchního správce.	375
	<i>Althusiův vliv na německé státní právo</i>	
134.	„Monarchomachické kapitoly“ Althusiovy „Politiky“.	378
	<i>Systematické zpracování nauky o eforech a tyranech</i>	
135.	Zdroje Althusiovy syntézy.	381
	<i>Zástupci salamanské školy a jiní předchůdci</i>	

136.	Zvláštní Althusiův přínos: „symbiotické právo“	383
	<i>Princip společenského federalismu brání totalitnímu centralismu</i>	
137.	Novodobá diskuse o povaze Althusiova odkazu	386
	<i>Přízrak korporativismu, nebo výraz křesťanské svobody?</i>	
138.	Zapadlý klasik: šíření i zlomení Althusiova vlivu v průběhu 17. století	388
	<i>Účinek na ústavní dokumenty a odpor H. Conringa</i>	
139.	Působení ve stínu	390
	<i>Zatímco Althusiovy koncepty působí spíše skrytě, vůdčích rolí se ujímají protestantští osvícenci</i>	
140.	Předběžné završení politického myšlení reformace?	393
	<i>Althusius jako postava přechodového věku; reformační poselství si zachovává inspirující sílu i dnes</i>	
	Inhalt	397
	Seznam pramenných edic a druhotné literatury citovaných v textu a/nebo uvedených v poznámkách.	408
	Chronologický přehled	419
	Rejstřík nejvýznamnějších a nejčastěji citovaných autorit.	426
	Rejstřík osobních jmen	435